Ir-Realtà li Toħloq il-Letteratura

Studenta:
Rachel Saydon

Tutur:
Prof. Adrian Grima

1. Daħla

Il-lingwa użata fil-letteratura, bl-isfumaturi differenti li tippermetti, tiddetermina x-xejra differenti u ġdida li tieħu r-realtà fil-letteratura. B'*realtà* nfisser dak kollu li ngħixu fil-ħajja, minn esperjenzi ta' kuljum sa esperjenzi oħrajn aktar rari jew ta' darba; in-nies li nagħmluha magħhom, in-natura, il-mewt, il-kuluri, is-sentimenti u l-bqija. Lir-realtà tagħmilha tidher differenti minn kif is-soltu ngħixuha fil-ħajja ta' kuljum 'il barra mill-qasam tal-letteratura. Minkejja din id-differenza, ir-realtà li tidher fil-letteratura teżisti f'relazzjoni mar-realtà akbar u aktar kumplessa lil hinn mill-qasam tal-letteratura, u mhix maqtugħa minnha.

F'dan l-istudju nistħarreġ, fost l-oħrajn, x'differenza hemm, jekk hemm, bejn il-lingwa li nużaw biex nikkomunikaw waqt it-taħdit ta' kuljum u l-lingwa li nħaddmu fil-letteratura. Hawnhekk, il-kunċett tal-*letteratura* jinftiehem bħala l-użu speċjali tal-lingwa f'xogħlijiet mistħajla li jiddefamiljarizza dak li jirrappreżenta bl-għan li l-lingwa tħalli effetti differenti u tawmenta l-esperjenza tal-qarrejja waqt il-qari. Barra minn hekk, se nistħarreġ ir-relazzjoni bejn ir-realtà kif tidher fil-letteratura u r-realtà akbar li ngħixu ta' kuljum. F'xi partijiet, biex napplika l-kontenut teoriku għal test letterarju konkret, se nagħti eżempji mir-rumanz *Castillo* ta' Clare Azzopardi.

2. Bakhtin u n-natura tal-lingwa

L-idea ewlenija ta' Mikhail Bakhtin fl-esej "Discourse in the Novel" hija li l-lingwa hija "fenomenu soċjali" bil-ħajja soċjali tagħha, b'natura storika u fraġli u b'tifsir li kontinwament jinbidel u jiżviluppa (259). Il-lingwa mhix bħal oġġett li beda jeżisti darba u dejjem baqa' jintiret mingħajr ma jinbidel. Hija kontinwament affettwata minn żviluppi li jseħħu kemm fi ħdanha kif ukoll 'il barra minnha, tant li għandha "kapaċità kreattiva" dejjiema (Morris 4); ladarba għaddejja minn żvilupp kontinwu, dejjem tagħti lok għal sfumaturi kreattivi ġodda. Din in-natura soċjali u dinamika tal-lingwa għandha l-kontribut tagħha f'test letterarju għaliex sforz din l-istess natura, il-lingwa użata twassal iżjed minn tifsir speċifiku u tirrifletti l-ħajja soċjali tagħha (Bakhtin 259).

L-istilistika Bakhtin ma jqishiex bħala studju ta' "sengħa privata" għaliex hija l-ħajja soċjali tal-lingwa li tiddetermina l-istil tad-diskors (259). Mhumiex l-awturi li jagħtu stil imma d-diskors minnu nnifsu diġà jkollu l-istil tiegħu. Li jagħmlu l-awturi huwa li fix-xogħol jużaw stil partikolari skont l-atmosfera li jkunu jridu joħolqu. Huwa għalhekk li t-teorija tal-istilistika ta' Bakhtin hija "stilistika soċjoloġika" (300). Skont Bakhtin, l-istil huwa bħallikieku x-xejra tad-diskors li, flimkien mat-tifsira lingwistika espliċita, tħalli impressjoni speċifika u dak li jingħad tpoġġih f'ambjent rifless tiegħu. Għalhekk, mhux dak li jinkiteb b'mod espliċitu biss jikkontribwixxi għat-tifsira ta' xogħol letterarju. Hemm elementi oħrajn li għalkemm ma jidhrux fil-kitba, huma preżenti xorta waħda u joħolqu l-atmosfera tax-xogħol. Dawn l-elementi jaffettwaw il-mod kif it-test jinftiehem mill-qarrejja u jħallu fihom, fost l-oħrajn, bosta impressjonijiet u sensazzjonijiet. Ngħidu aħna l-istqarrija tas-Sinjura Sultana lill-pulizija f'*Castillo*, "Qiskom qatta ċwieċ, madonfi. Mhux ġa għidt lil sieħbek?" (193), tagħti impressjoni differenti minn stqarrijiet oħra possibbli bħal "Diġà għidt lill-kollega tiegħek." L-istqarrija tas-Sinjura Sultana timplika nuqqas ta' formalità fil-konfront tal-pulizija.

Bakhtin juża "diskors" flok "lingwa" biex jagħti importanza lin-natura soċjali tal-lingwa, lill-fatt li l-lingwa qatt ma tista' tkun newtrali għax isseħħ permezz ta' "diskorsi" differenti (Bakhtin 266). Il-kelma "diskors" għandha l-ħila tirrifletti l-att tat-taħdit f'kuntest aktar mill-kelma "lingwa," li għandha l-konnotazzjonijiet ta' lingwa waħda unitarja u miktuba. "Diskors" tirrifletti l-idea li l-lingwa teżisti fil-forma ta' lingwaġġi differenti skont il-kuntesti fejn tintuża u minn min tintuża. Meta tintuża fil-qasam

tal-letteratura, bħal fil-każ li qiegħda nanalizza, il-kelma "diskors" timplika li l-lingwaġġi m'għandhomx x'jaqsmu biss mat-taħdit, imma jidhru wkoll bil-miktub fil-letteratura, u permezz tal-implikazzjonijiet u l-impressjonijiet li jħallu, iġorru magħhom fix-xogħol il-kuntesti soċjali fejn normalment jintużaw.

Bakhtin joħroġ bit-terminu "eteroglossija" biex jirreferi għall-preżenza ta' diskorsi differenti, kull wieħed minnhom bil-perspettiva u l-kuxjenza partikolari tiegħu (291). Mhumiex fatturi lingwistiċi li jiddistingwu diskors minn ieħor, imma fatturi ekstralingwistiċi bħall-intenzjoni, il-valur u l-perspettiva (289). Fost id-diskorsi differenti li joħolqu l-eteroglossija f'*Castillo* ninnutaw: in-narrazzjoni ta' Amanda, ir-rumanzi ta' Cathy Penza, id-diskorsi bejn il-membri tal-familja u diskorsi fil-forma ta' ittri, noti u telefonati, u diskors mat-tfal (Saydon 18-20).

Id-"djaloġiżmu" ta' Bakhtin (275) imur id f'id mal-eteroglossija għaliex jirreferi għar-relazzjoni ta' djalogu li tinħoloq bejn elementi differenti ta' eteroglossija, u l-effett ta' din l-istess relazzjoni fuq l-elementi nfushom u fuq id-diskors li jinsabu fih. Filwaqt li l-eteroglossija hija l-preżenza ta' diskorsi differenti, id-djaloġiżmu huwa r-relazzjoni ta' bejniethom. Ngħidu aħna f'*Castillo* hemm djaloġiżmu bejn id-diskors ta' Amanda dwar ommha Emma u d-diskors ta' Emma nnifisha. Dak li tgħid Emma jinftiehem fid-dawl tad-diskors li tkun qalet qabel Amanda dwarha. Każ ieħor ta' djaloġiżmu bejn id-diskorsi jseħħ bejn id-diskors ta' Emma dwar in-nies li kienu joqogħdu ħdejha Ħal Għargħur u d-diskors tal-karattri nfushom, bħal dak ta' Ġina. Il-perspettiva li tagħti Emma tiddetermina kif imbagħad ninterpretaw id-diskors tal-karattri li tkun iddeskriviet hi qabel. Dan huwa livell wieħed ta' djaloġiżmu; jeżistu livelli oħra, fosthom fi ħdan it-tifsiriet tal-kelma u fi ħdan il-kelliema/qarrejja nfushom (Saydon 21-26).

3. In-Natura Rappreżentattiva u Organizzattiva tax-Xogħol

Ir-realtà tidher differenti u unika fil-letteratura, mhux biss għaliex tiddependi mill-kliem, li diġà għandu r-realtà soċjali tiegħu u jġorrha fix-xogħol, imma għaliex fil-letteratura r-realtà hija rappreżentata b'mod organizzat. Friggieri jispjega r-*rappreżentazzjoni* bħala "t-trasferiment ta' persuni u sitwazzjonijiet reali mil-livell normali tagħhom għal-livell tal-kitba" (Friggieri, s.v. rappreżentazzjoni). Dan il-"livell tal-kitba" huwa magħmul u organizzat permezz ta' narraturi,

taqsim tal-plott, karattri, ordni tal-fatti, temi, figurazzjonijiet, u l-bqija. Ir-realtà ta' barra hija nieqsa minn dawn l-elementi. Kollha flimkien dawn l-elementi jbiddlu esperjenza mid-dinja f'kitba letterarja b'mod li dik l-istess esperjenza tkun tista' tiġġarrab mill-ġdid minn min jaqraha. F'*Castillo*, dan il-livell organizzattiv u rappreżentattiv tal-kitba huwa magħmul, l-ewwel u qabel kollox, minn alternanza ta' narrazzjonijiet: in-narrazzjoni omodijeġetika ta' Amanda u n-narrazzjoni eterodijeġetika meħuda mir-rumanzi ta' Cathy Penza. Fost tekniki oħra, it-tekniki tal-figurazzjoni u d-deskrizzjoni wkoll jikkontribwixxu għal dan il-livell rappreżentattiv. Is-skiet jissarraf f'rappreżentazzjonijiet konkreti permezz ta' metafori bħal "is-sikta rqiqa, fina, tidħollok f'għadmek u ssikkithulek" (105).

3.1 Ir-Rabta tan-Natura Rappreżentattiva tal-Letteratura mar-Realtà

Fil-letteratura, il-finzjoni u r-realtà mhumiex antonimi għal xulxin imma jaħdmu flimkien għall-iskop tal-komunikazzjoni; il-finzjoni hija l-mezz biex nitkellmu dwar ir-realtà (Iser 7). Il-finzjoni hija bħal tikketta li taċċerta lill-qarrejja li l-kliem fil-letteratura ma jirrappreżentax xi realtà empirika. Waqt il-komunikazzjoni bejn il-qarrejja u x-xogħol letterarju, dak li tikkomunika l-finzjoni huwa effett mhux messaġġ. Għalhekk dak li nanalizzaw huwa l-effett tax-xogħol aktar milli t-tifsir tiegħu. Il-mezz użat biex ix-xogħol jgħaddi elementi li jorbtu mar-realtà mhux identiku għal dawn l-istess elementi. Għalkemm ix-xogħol mhux magħmul minn fatti reali, xorta għandu l-"attributi tar-realtà," għaliex jesprimi affarijiet li għandhom x'jaqsmu mar-realtà (7).

Friggieri jispjega d-differenza bejn il-kitba letterarja u forom oħra ta' kitba bħala differenza bejn "ir-rappreżentazzjoni u l-informazzjoni" (20). Bil-forma rappreżentattiva, dak li jingħad jinħoloq mill-ġdid b'mod li l-informazzjoni li tingħata iżjed tħalli effett, u tidher differenti milli kieku ġiet preżentata b'mod ieħor (20). Huwa proprju għalhekk li jibqgħu jinkitbu xogħlijiet ġodda dwar dawk li jidhru li huma l-istess temi u xorta jitqiesu differenti minn ta' qabilhom. Il-forma rappreżentattiva li jieħu l-kontenut taffettwah u tagħmlu differenti u ġdid. Ir-realtà f'forma rappreżentattiva iżjed tolqot mir-realtà diretta. L-oriġinalità hija kwistjoni ta' tiftix ta' "għamla differenti ta' rappreżentazzjoni" (15). Kitba titqies ġdida mhux neċessarjament għaliex tesprimi kontenut li b'mod ġenerali qatt ma ngħad qabel, imma għaliex tagħtih forma ġdida.

3.2 It-Taparsi u l-Livell Metafiżiku

Walton jispjega n-natura rappreżentattiva tal-letteratura u l-funzjoni tal-immaġinazzjoni tal-qarrejja waqt il-qari billi jqabbel ix-xogħol letterarju ma' attivitajiet "taparsi" li jsejħilhom "*make-believe activities*." Għalkemm jiddependu mill-immaġinazzjoni u t-taparsi, dawn l-attivitajiet jitqiesu daqslikieku huma sitwazzjonijiet reali (4). L-għan ta' din l-analoġija huwa li jinftiehem kif il-qarrejja, anke jekk għal mument qasir, donnhom *jemmnu* li l-karattri li jiltaqgħu magħhom fix-xogħol, u dak kollu li jgħidu, huwa reali, tant li jqanqal fihom interess biex jibqgħu jaqraw sal-aħħar; imma fl-istess ħin jafu wkoll li s-sitwazzjonijiet li jiltaqgħu magħhom fit-test mhumiex veri (6).

Il-mod kif taħdem in-natura rappreżentattiva tal-letteratura jixbah il-logħob taparsi tat-tfal (11). Waqt li t-tfal ikunu qegħdin jilagħbu, jattribwixxu rwoli differenti u diskors lill-pupi u joħolqu sensiela ta' sitwazzjonijiet immaġinarji. L-immaġinazzjoni ma tiġix mix-xejn, imma tiddependi mill-oġġetti użati waqt il-logħob. Walton iqis dawn l-attivitajiet bħala bżonn naturali fil-bniedem għaliex jgħinuh jagħraf l-irwoli u s-sitwazzjonijiet differenti li jista' jsib ruħu fihom fil-ħajja. Għaldaqstant, dawn l-attivitajiet ma jiqfux meta t-tfal jikbru, imma jieħdu forma differenti f'xogħlijiet artistiċi rappreżentattivi.

Xogħol letterarju nqisuh sors ta' immaġinazzjoni, bħall-pupi waqt il-logħob tat-tfal; permezz tal-pupi, it-tfal joħolqu sitwazzjonijiet immaġinarji waqt il-logħob. L-istess fil-każ ta' xogħol letterarju: il-qarrejja jiltaqgħu ma' karattri, rwoli u sitwazzjonijiet li fihom infushom huma immaġinarji u li kieku ma kienx għall-qari tax-xogħol, ma kinux jiltaqgħu magħhom. Bħal fil-logħob, f'xogħol letterarju tippretendi li kulma taqra huwa *veru*: *veru* mhux fis-sens ta' preċiżjoni fid-dettalji imma kemm dak li jingħad jitqies qrib jew maqtugħ mir-realtà.

Walton jargumenta li analiżi strettament lingwistika mhijiex biżżejjed biex tistudja l-letteratura. Mil-livell lingwistiku trid tgħaddi għal dak li Walton isejjaħlu l-livell "metafiżiku" (6). Mill-analiżi tat-tifsir tal-kliem jeħtieġ tgħaddi għall-analiżi tal-ħsibijiet li jqanqal fil-qarrejja, ħsibijiet kemm biex tifhem il-mekkaniżmi lingwistiċi nfushom, kif ukoll għaliex is-sitwazzjonijiet li jippreżenta x-xogħol iqabbdu lill-qarrejja ma' ħsibijiet dwar l-esperjenzi tal-ħajja. Huwa għalhekk li Walton japplika t-teorija tat-taparsi għal-letteratura: għax f'xogħol letterarju, il-kliem b'mod speċjali, m'għandux

biss il-funzjoni li jagħti tifsir fis-sens dejjaq, imma jikkontribwixxi għal-livell metafiżiku tax-xogħol. Jikkontribwixxi għall-atmosfera li jkollhom f'moħħhom l-awturi u l-ħsibijiet li jkunu jridu li l-qarrejja jaslu għalihom, bħallikieku skont il-pjan ta' stħajjil li jkollhom f'moħħhom. Bħalma waqt il-logħob, it-tfal joħolqu kuntest jew sitwazzjoni immaġinarja bil-pupi, fix-xogħol letterarju l-kliem ma jintużax biss għat-tifsira tiegħu, imma għall-funzjoni li jaqdi fl-atmosfera li jkunu jridu joħolqu l-awturi. L-għażla tal-kliem "issir skont il-loġika ta' effetti u kontro-effetti fil-qarrejja u s-semmiegħa" (Portelli 20).

4. Id-"Dell": Sehem l-Għarfien tad-Dinja Reali Waqt il-Qari

Ruth Lorand titkellem dwar id-"dell" li jakkumpanja t-test u jagħti direzzjoni lill-ħsieb u 'l-immaġinazzjoni tal-qarrejja biex jaslu għal dak li mhux miktub b'mod espliċitu imma huwa l-qofol tax-xogħol. Dan id-"dell" jikkonsisti f'żewġ elementi ewlenin: (i) l-esperjenza tal-lingwa u (ii) l-esperjenza tar-realtà nnifisha. Dawn l-esperjenzi f'moħħ il-qarrejja jikkontribwixxu biex jinftiehem dak li jingħad fix-xogħol. L-esperjenza tal-lingwa tirreferi għall-fatt li minn qabel jiltaqgħu max-xogħol partikolari, il-qarrejja diġà jkollhom l-esperjenza tagħhom tal-użu tal-lingwa, esperjenza li jġorruha magħhom waqt il-qari tax-xogħol. Permezz ta' din l-esperjenza jinftiehem l-effett u l-isfond li joħloq il-kliem użat fix-xogħol. Min-naħa l-oħra, l-esperjenza ta' sitwazzjonijiet differenti fir-realtà 'l barra mil-letteratura tgħin lill-qarrejja jifhmu s-sitwazzjonijiet mistħajla fix-xogħol. Ix-xogħol u d-dinja reali 'l barra mil-letteratura jiddependu minn xulxin. L-esperjenza tal-lingwa twassal lill-qarrejja ta' *Castillo* jagħrfu l-implikazzjoni fl-imġiba u d-diskors formali ta' *Castillo* mal-klijenti, bħal fil-mistoqsija: "'Billejl x'ħin, Sinjura?'" (187), filwaqt li l-esperjenza tad-dinja, fost l-oħrajn twassalhom biex jagħrfu l-implikazzjoni tal-"bombi skjerati" fil-garaxx ta' Tommy (75).

Minkejja li r-referenza għad-dinja reali 'l barra mil-letteratura tiżviluppa b'reqqa u b'mod x'aktarx inkonxju, mhijiex referenza li biha jew mingħajrha, it-test se jibqa' bejn wieħed u ieħor l-istess. Fil-każ tal-poeżija, din ir-referenza mhix ħlief "ir-realtajiet lingwistiċi, soċjali, kulturali, u politiċi li jitfaċċaw meta l-kliem tal-poeżija jiltaqa' mal-kuxjenza ħajja, kumplessa tal-qarrej u tal-qarrejja" (Grima 60); hija referenza li tattiva l-iskop tagħhom fit-test biex ikun jista' jikseb l-effetti mixtieqa. Ngħidu aħna, id-diskors tas-Sinjura Sultana

għand il-pulizija f'*Castillo*, "Qiskom qatta ċwieċ, madonfi. Mhux ġa għidt lil sieħbek?" (193), jikseb l-effetti mixtieqa għaliex jorbot, fost l-oħrajn, mar-realtà lingwistika u soċjali li l-qarrejja jġorru magħhom; jafu li dan it-tip ta' lingwaġġ jimplika nuqqas ta' formalità u rispett. Id-diskors bl-Ingliż tas-soru tal-iskola ta' Emma u Cathy jintrabat mar-realtà lingwistika u kulturali li f'dak il-kuntest storiku l-lingwa tal-iskejjel kienet l-Ingliż. Is-sigrieti politiċi fis-sistema tat-tmexxija jorbtu mar-realtà politika li jġorru magħhom il-qarrejja.

B'hekk nifhmu li x-xogħol letterarju ma jistax jikseb is-sens tiegħu mingħajr ma jintrabat mar-realtà ikbar li jagħmel parti minnha, realtà mhux biss soċjali imma wkoll lingwistika, kulturali u politika. Hija rabta li m'għandhiex l-għan li tixħet dawl fuq il-preċiżjoni tal-fatti preżentati fit-test imma li tħaddem l-għarfien tad-dinja reali biex jinftiehem it-test. Jekk ma nagħtux l-attenzjoni neċessarja lil din ir-rabta, naslu biex naħsbu li l-letteratura għandha "realtà separata mid-dinja kumplessa tal-persuna li tkun qed taqra" (Grima 60). Għandu jkun it-test innifsu li jiddetermina l-għarfien mitlub għax inkella hemm il-periklu li l-analiżi tax-xogħol tintilef fi stħarriġ ta' informazzjoni esterna u tispiċċa twarrab it-test. It-test jeħtieġ li jinftiehem skont dak li jippreżenta, mhux skont ir-referenzi li jipprovdu informazzjoni addizzjonali dwar is-suġġett tat-test.

5. Il-Qari Bħala Esperjenza

F'kuntesti li mhumiex letterarji, jekk kitba ma tkunx ċara u ma nifhmuhiex mill-ewwel, inqisuha bħala dgħajfa jew difettuża. Fil-letteratura, iżjed ma kitba letterarja bħall-poeżija jkollha "kumplessità semantika" u ma nifhmuhiex mal-ewwel qari, iżjed inqisuha kitba tajba (Lamarque 19). Il-"prinċipju tal-koperazzjoni" fit-taħdit jew kitbiet ta' kuljum ma japplikax għal-lingwa letterarja (Culler 25). F'kuntesti 'l barra mil-letteratura, il-lingwa għandha skop ta' komunikazzjoni effiċjenti bejn il-persuni involuti. Fil-letteratura, l-iskop komunikattiv tal-lingwa jieħu dimensjoni differenti, għax għalkemm niltaqgħu ma' frażijiet li ma nifhmux mill-ewwel, ma nqisuhomx li ma jagħmlux sens. Lamarque jipprova jidentifika x'vantaġġ hemm fid-diffikultà tal-qarrejja biex jifhmu x-xogħol. "Il-valur prinċipali tal-poeżija jinsab fl-esperjenza/i li toffri meta tinqara bħala poeżija" (20). Il-mertu ewlieni huwa li din id-diffikultà lill-qarrejja tgħabbihom bl-impenn "li jridu jiksbu t-tifsir" u għalhekk tbiddel il-qari tal-poeżija f'esperjenza, għaliex ma tippermettix qari ħafif u awtomatiku (Somerville 3).

Kontenut simili jieħu xejra differenti skont il-forma rappreżentattiva li jingħata fil-poeżiji differenti; l-istess jiġri bl-esperjenza tal-qari. Kull poeżija toffri esperjenza differenti għaliex fil-qofol tagħha hija esperjenza tal-forma. Jista' jkun li xi poeżiji jaqsmu l-istess "esperjenzi ġenerali" minħabba xebh fit-temi jew fl-istil poetiku, imma poeżija ma tistax toffri l-istess esperjenza eżatt bħal poeżija oħra (Lamarque 22). Il-forma letterarja tiddetermina l-"karattru" u l-"identità" tal-esperjenza tal-qari (23). Il-kontenut tax-xogħol nifhmuh permezz tal-esperjenza tal-forma.

Lamarque jqis id-diskussjoni dwar l-esperjenza poetika bħala pass straordinarju fl-istudju tal-letteratura. Ladarba l-poeżija hija arti bbażata fuq il-lingwa, nistennew li biex nifhmu kif taħdem il-poeżija, nanalizzaw it-tifsir tal-kliem. Meta nitkellmu dwar l-esperjenza li toffri l-poeżija, inkunu qegħdin inpoġġu l-poeżija fuq l-istess livell ta' forom oħrajn ta' arti, bħall-mużika, it-tpinġija u ż-żfin (23). Minħabba li mhumiex marbutin mal-kelma, iżjed faċli nifhmu kif tidħol l-esperjenza fl-istudju tagħhom. Fil-każ tal-letteratura, id-diskussjoni dwar il-qari bħala esperjenza tagħmel sens għaliex il-letteratura mhijiex biss sensiela ta' tifsiriet tal-kliem imma proċess sħiħ ta' ħsieb. It-tifsir tal-kliem huwa biss il-bidu ta' proċess iżjed kumpless.

6. Konklużjoni

Il-lingwa użata fil-letteratura u dik użata fit-taħdit ta' kuljum mhumiex żewġ lingwi differenti imma l-istess lingwa mħaddma għal skopijiet differenti. Anzi, hemm relazzjoni b'saħħitha bejn dawn iż-żewġ dimensjonijiet. Il-lingwa letterarja kapaċi tħalli l-effetti tagħha proprju għaliex tkompli tibni fuq il-lingwa ta' kuljum, anke jekk titbiegħed minnha, li tinkludi t-tifsiriet diretti u awtomatiċi tal-kliem. Dak li nevitaw waqt it-taħdit ta' kuljum għaliex inqisuh bħala xkiel huwa proprju dak li nfittxu fil-lingwa letterarja. Dawn il-ħiliet tal-lingwa jikxfu n-natura soċjali dinamika u fl-istess ħin rikka tal-lingwa. Il-lingwa użata fit-taħdit ta' kuljum hija lingwa li tikkomunika filwaqt li l-istess lingwa użata fil-letteratura hija lingwa li toħloq.

Fost ir-rabtiet li ħarġu bejn ir-realtà li ngħixu u r-realtà kif inhi rappreżentata u interpretata fil-letteratura rajna li (1) il-lingwaġġi u l-kliem, biex jintużaw fil-letteratura, jinsiltu minn kuntest soċjali fejn diġà jintużaw. B'hekk iġorru magħhom fix-xogħol l-*istorja* soċjali tagħhom li tiddetermina l-effett li jħalli l-użu tagħhom. (2) Ir-realtajiet li l-qarrejja jġorru magħhom waqt il-qari għandhom sehem mix-xogħol għaliex il-lingwa u t-tekniki għandhom bżonnhom biex jiksbu l-effetti tagħhom. Mhumiex realtajiet

lingwistiċi biss imma realtajiet soċjali, kulturali u politiċi wkoll. Ir-realtajiet lingwistiċi huma l-esperjenzi personali u l-familjarità tal-qarrejja mal-lingwa filwaqt li r-realtajiet soċjali, kulturali u politiċi huma l-esperjenzi tad-dinja b'mod ġenerali.

Permezz ta' din ir-riċerka tiegħi ttrattajt qasam ta' studju, dak tan-natura tal-letteratura u r-relazzjoni tagħha mar-realtà, li għad m'għandniex daqstant materjal teoriku bil-Malti fuqu. Hija tema li jittratta Oliver Friggieri f'*L-Idea tal-Letteratura* iżda li l-kumplessità tagħha dejjem titlob iżjed riċerka. Hemm lok għal studju ta' temi aktar speċifiċi bħall-irwol tal-qarrejja, jew it-temi fil-letteratura, li għalkemm semmejthom, ma ffokajtx fuqhom. Barra minn hekk, jista' jsir studju li jittratta l-istess tema iżda jiffoka fuq il-proċess tat-tiswir flok ix-xogħol finali.

Biblijografija

Azzopardi, Clare. *Castillo*. Merlin Publishers, 2018.

Bakhtin, Mikhail M. "Discourse in the Novel." *The Dialogic Imagination: Four Essays* by M.M. Bakhtin, editjat minn Michael Holquist, tradott minn Caryl Emerson u Michael Holquist, University of Texas Press, 1981, pp. 259-422.

Culler, Jonathan. *Literary Theory: A Very Short Introduction*. Oxford UP, 1997.

Friggieri, Oliver. *L-Idea tal-Letteratura*. Pubblikazzjoni Bugelli, 1986.

Grima, Adrian. "L-Esperjenza tal-Poeżija." *Il-Qari tal-Letteratura*: *Bejn Esperjenza u Kritika*, editjat minn Terence Portelli, Allied Publications, 2009.

Iser, Wolfgang. "The Reality of Fiction: A Functionalist Approach to Literature." *New Literary History*, Volum 7, Nru 1, 1975, pp. 7-38. JSTOR, doi:10.2307/468276. Aċċessat fit-2 ta' Marzu 2019.

Lamarque, Peter. "Semantic Finegrainedness and Poetic Value." *The Philosophy of Poetry*, editjat minn John Gibson, Oxford UP, 2015.

Lorand, Ruth. "Telling a Story or Telling a World?" *The British Journal of Aesthetics*, Volum 41, Nru 4, 2001, pp. 425-43. *Oxford University Press*, https://doi-org.ejournals.um.edu.mt/10.1093/bjaesthetics/41.4.425. Aċċessat fit-23 ta' Ottubru 2018.

Morris, Pam. Introduction. *The Bakhtin Reader*, editjat minn Pam Morris, Oxford UP, 1994, pp. 1-24.

Portelli, Terence. "X'Inhi l-Letteratura (Jew Kważi)." *Il-Qari tal-Letteratura: Bejn Esperjenza u Kritika*, editjat minn Terence Portelli, Allied Publications, 2009.

"Rappreżentazzjoni." Oliver Friggieri. *Dizzjunarju ta' Termini Letterarji*, 2000.

Saydon, Rachel. "Ir-Realtà Li Toħloq il-Letteratura." 2019. L-Università ta' Malta, Teżi tal-BA (Unuri). *HyDi*, https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/48566.

Somerville, Justine. "Il-Kunflitt fin-Narrattiva ta' Pierre J. Mejlak." 2013. L-Università ta' Malta, Teżi tal-BA (Unuri). *HyDi*, https://www.um.edu.mt/library/oar//handle/123456789/8841.

Walton, Kendall L. *Mimesis as Make-Believe: On the Foundations of the Representational Arts*. Harvard UP, 1990.